

■ De svenska hushållens skuldsättning och betalningsförmåga – en analys på hushållsdata

Trots den kraftiga kreditexpansion som har skett till hushållen under ett antal år bedöms inte riskerna för bankerna vara betydande på aggregerad nivå. I denna artikel analyseras skuldsättning och betalningsförmåga i enskilda skuldsatta hushåll för att se om detta ändrar slutsatsen för hushållssektorn som helhet. Slutsatsen blir densamma. De skuldsatta hushållen förefaller ha ekonomiska buffertar som täcker tämligen kraftiga förändringar av räntekostnader eller arbetsinkomster. Hushållen kan därför inte orsaka bankerna sådana förluster att stabiliteten i betalningsväsendet är hotad.

Liksom i många andra länder har de svenska hushållens skuldbörda ökat sedan mitten av 1990-talet.⁴⁹ Hushållens skulder i förhållande till disponibla inkomster är därmed tillbaka på de nivåer som rådde före bankkrisen i början av 1990-talet. I Riksbankens stabilitetsbedömning konstateras att denna skuldsättning för hushållssektorn som helhet inte utgör någon risk för bankerna, då räntekostnaderna för lånen utgör en relativt liten andel av hushållens disponibla inkomster. Även om räntebördan är låg på aggregerad nivå kan det emellertid finnas grupper av hushåll med hög räntebörda och små ekonomiska marginaler, vilka sannolikt skulle kunna drabbas hårdare av ökade räntekostnader eller minskade inkomster. I denna artikel studeras därför skuldsättning och betalningsförmåga i enskilda, skuldsatta hushåll för att se om detta ändrar den övergripande bilden. Framstår riskerna för kreditförluster från hushållsutlåningen som högre om man tar hänsyn till vilka marginaler de skuldsatta hushållen har för att möta kostnadsökningar och oväntade inkomstbortfall eller består de slutsatser som gäller för hushållssektorn som helhet?

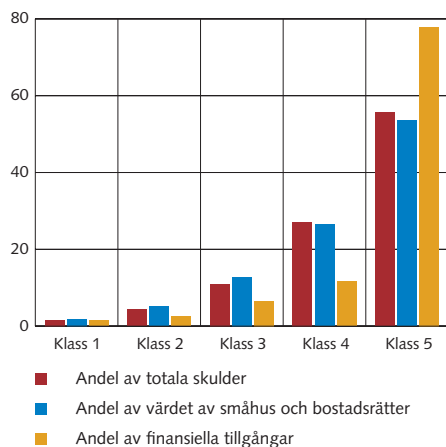
Analysen görs på basis av förmögenhets- och inkomstuppgifter från SCB för svenska hushåll för åren 2000 och 2001.⁵⁰ Senare uppgifter finns dessvärre inte att tillgå. Inledningsvis beskrivs den aktuella skuldfördelningen och betalningsförmågan bland de svenska hushållen. Därefter studeras möjliga effekter på betalningsförmågan av dels en räntehöjning, dels ett inkomstbortfall på grund av ökad arbetslöshet. För att få en bild av hushållens sårbarhet idag beräknas deras skuldsättning och betalningsförmåga med hjälp av den utveckling i räntor, disponibla inkomster och skuldsättning som skett på aggregerad nivå. Avslutningsvis diskuteras slutsatser för den finansiella stabiliteten.

Utvecklingen under de senaste åren har inte bara aktualiserat frågan om vad den kraftiga kreditexpansionen skulle kunna innebära för den finansiella stabiliteten, utan också hur tillväxten i ekonomin skulle kunna påverkas om denna utveckling bryts. Artikeln koncentrerar sig emellertid på de direkta stabilitetsaspekterna av skuldsättningen och lämnar eventuella efterfrågeeffekter därhän.

⁴⁹ Se fördjupningsruta på sid 15 i denna rapport för en jämförelse av skuldsättningen i ett antal utvalda länder samt kapitlet om de svenska hushållen på sid 25 för en genomgång av skuldsättning och betalningsförmåga på makronivå i hushållssektorn.

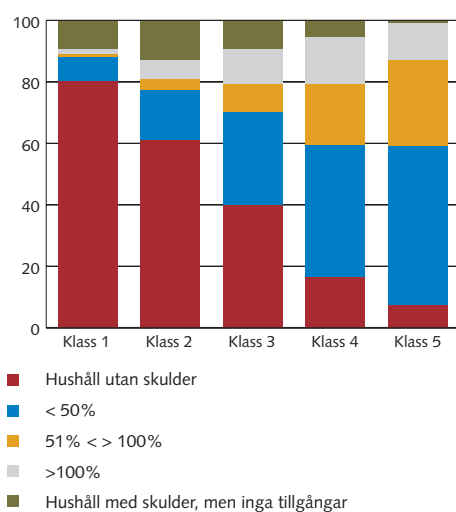
⁵⁰ HINK/HEK material. Drygt 17 000 hushåll ingår i undersökningen under respektive år.

Diagram 1. Tillgångar och skulder över olika inkomstklasser 2001. Procent

Källor: SCB och Riksbanken.

Diagram 2. Skuldsättning i respektive inkomstklass 2001. Procentandelar

Anm. Diagrammet visar den andel av hushållen som saknar skulder samt andel hushåll med olika skuldsättningsgrad (skulder i procent av totala tillgångar) i olika inkomstklasser.

Källor: SCB och Riksbanken.

Skuldsättning och betalningsförmåga

För att analysera skuldsättning och betalningsförmåga hos hushållen har de skuldsatta hushållen delats in i fem lika stora klasser efter nivån på deras disponibla inkomster.

FÖRDELNING AV TILLGÅNGAR OCH SKULDER

Totalt sett utgör skulderna knappt 50 procent av värdet på de totala tillgångarna. Det är de mest skuldsatta hushållen som också innehar merparten av tillgångarna. Enligt statistiken svarar den lägsta inkomstklassen, klass 1, för mindre än 2 procent av såväl det totala värdet av reala och finansiella tillgångar som av den totala utestående skuldstocken (se diagram 1).⁵¹ Hushållen i den högsta inkomstklassen, klass 5, svarar för mer än 55 procent av den totala skuldstocken. En stor del av krediterna används för att finansiera köp av bostäder, vilket visas av att denna inkomstklass äger mer än hälften av det samlade värdet av småhus och bostadsrätter. Värdet på dessa är dubbelt så högt som värdet på skulderna. Hushållen i de högsta inkomstklasserna äger också närmare 80 procent av de finansiella tillgångarna. Värdet på dessa uppgår till drygt en tredjedel av skuldvärdet.

Skillnaderna i skuldsättning och innehav av tillgångar är stor inte bara mellan de olika inkomstklasserna utan också inom dem. Den grupp som är mest heterogen är klass 1 där avvikelserna är stora mellan individer vad gäller såväl skulder som tillgångar. Denna grupp är svår att karaktärisera, då den består av individer med mycket olika ekonomi och livssituation. Statistiken visar att en övervägande del av dessa hushåll eller individer saknar såväl arbetsinkomster som tillgångar och skulder. Mindre än 20 procent av hushållen i denna klass har skulder. I den högsta inkomstklassen har mer än 90 procent av hushållen skulder och så gott som alla har också finansiella och reala tillgångar.

Att skulderna till stor del finns i hushåll som innehar reala tillgångar är bra ur ett långivarperspektiv, eftersom de därmed har säkerheter för större delen av lånen. De reala och finansiella tillgångarna överstiger skulderna i de flesta skuldsatta hushåll. Denna nettoförmögenhet är också den störst i de högsta inkomstklasserna (se diagram 2).

HUSHÅLLENS BETALNINGSFÖRMÅGA

Om räntekostnaderna oväntat skulle öka eller inkomsterna skulle minska finns det en möjlighet för hushållen att realisera eventuella tillgångar. De finansiella tillgångarna är förhållandevis enkla att realisera och kan därför fungera som ekonomisk buffert på ganska kort sikt. De reala tillgångarna kan ses som buffert på längre sikt, då hushållen till exempel kan välja ett billigare boende. En studie av hushållens

51 I de totala tillgångarna ingår hushållens finansiella tillgångar inklusive försäkringssparande, marknadsvärde av småhus, bostadsrätt och fritidshus. Dessutom ingår hyresfastighet, jordbruksfastighet samt övriga fastigheter inklusive tomter.

förmåga att betala sina skulder kräver inte bara en uppfattning om förekomsten av tillgångar utan även en uppfattning om inkomsternas storlek och hur stor del av dessa som ränteutgifterna utgör. I tabell 1 visas de skuldsatta hushållens finansiella situation under 2000 och 2001.

Tabell 1. Den finansiella situationen för skuldsatta hushåll under 2000 respektive 2001.

Medianvärden (genomsnitt inom parentes), tusentals kronor och procent

2000	Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4	Klass 5
Disponibel inkomst (tkr)	66 (60)	119 (118)	178 (177)	271 (268)	378 (431)
Skuldstorlek (tkr)	21 (126)	44 (132)	91 (192)	268 (376)	519 (672)
Finansiella tillgångar (tkr)	0 (92)	0,9 (81)	26 (163)	68 (255)	170 (605)
Reala tillgångar (tkr)	0 (358)	0 (280)	210 (437)	583 (770)	1 035 (1 417)
Räntekvot (%)	0,3 (14,8)	1,5 (3,8)	2,5 (4,4)	4,2 (5,4)	5,6 (6,3)
Skuldkvot (%)	36 (767)	36 (114)	52 (108)	100 (140)	131 (156)
Skuldsättningsgrad (%)	39,4	117	52	49	43
Andel av totala skulder (%)	2,0	4,7	10,7	27,5	55,0
Andel av totala tillgångar (%)	2,4	4,6	11,6	24,3	57,1

2001	Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4	Klass 5
Disponibel inkomst (tkr)	70 (64)	126 (125)	188 (188)	286 (283)	402 (445)
Skuldstorlek (tkr)	12 (116)	50 (141)	113 (224)	277 (403)	566 (750)
Finansiella tillgångar (tkr)	0 (102)	1,3 (74)	30 (163)	68 (220)	171 (586)
Reala tillgångar (tkr)	0 (280)	0 (309)	287 (500)	614 (842)	1 125 (1 517)
Räntekvot (%)	0,2 (7,0)	1,8 (3,9)	2,7 (4,6)	4,1 (5,2)	5,6 (6,3)
Skuldkvot (%)	19 (330)	40 (112)	60 (118)	99 (142)	133 (166)
Skuldsättningsgrad (%)	87	94	50	49	45
Andel av totala skulder (%)	1,6	4,4	11,0	27,1	55,8
Andel av totala tillgångar (%)	1,7	3,9	10,1	20,7	63,5
Räntekostnad efter skatt (tkr)	0,2 (2,5)	2,2 (4,9)	5,1 (8,8)	11,5 (14,7)	23,5 (27,6)

Anm. Skuldsättningsgraden visar skuldernas andel av totala tillgångar.

För att få en uppfattning om i vilken utsträckning hushållen är sårbara för förändringar i inkomster eller utgifter har deras ekonomiska marginaler beräknats, med andra ord hur mycket hushållet har kvar av sin inkomst efter skatt när ränteutgifter och andra levnadsomkostnader betalats (se tabell 2). Levnadsomkostnaderna har baserats på Konsumentverkets beräkningar.⁵²

52 Hushållens budget har uppskattats genom att matcha familjesammansättningen med Konsumentverkets beräknade levnadsomkostnader som redovisades i Koll på pengarna 2004. Vid kreditgivning till hushåll görs generellt sett en ekonomisk kalkyl där banken vanligtvis använder sig av konsumentverkets riktlinjer, eller varianter på dessa, för att fastställa vilka lånekostnader hushållet kan bära.

Tabell 2. Andel hushåll som saknar ekonomiska marginaler. Andelar i procent 2001

2001	Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4	Klass 5
Hushåll utan marginal, totalt (%)	20	4,7	1,1	0,0	0,0
Skuldsatta utan marginal (%)	100	19	3,3	0,3	0,0
Total andel skuldsatta (%)	20	40	60	83	92
Andel av totala skulder (%)	1,6	4,4	11	27	56

Analysen av betalningsförmågan blir något förenklad eftersom det i verkligheten kan vara svårare för ett hushåll att realisera sina tillgångar eller anpassa sig till lägre ekonomiska marginaler. Ett hushåll med hög inkomst har sannolikt högre löpande utgifter än de levnadsomkostnader som anges här, vilket gör att marginalen överskattas. På motsvarande sätt har omkostnaderna sannolikt överskattats för många av hushållen med mycket låga inkomster.

De hushåll som har de största skulderna, klass 5, hade en medianinkomst på 402 000 kronor 2001, med andra ord en månadsinkomst på strax över 33 000 kronor efter skatt. Deras räntekostnader efter skatt uppgick till knappt 2000 kronor i månaden. Hushållen i denna inkomstklass hade därmed stora marginaler efter att räntor och andra levnadsomkostnader betalats. Inget av hushållen i denna grupp saknar ekonomiska marginaler enligt den definition som använts här. De ägde också en stor andel av de finansiella och de reala tillgångarna. År 2001 var värdet av de reala tillgångarna dubbelt högt som hushållens skulder i denna klass.

Även i den näst högsta inkomstklassen, där drygt 25 procent av lånen finns, bedöms risken för betalningsinställelse vara låg. I klass 4 var medianinkomsten efter skatt 286 000 kronor, det vill säga strax under 24 000 kronor i månaden. Då räntekostnaderna uppgick till omkring 1000 kronor i månaden var marginalerna goda även i den här gruppen av hushåll. En mycket liten andel av de skuldsatta hushållen i klass 4 saknade ekonomiska marginaler 2001. Även denna klass hade en buffert i form av reala och finansiella tillgångar.

Den mellersta inkomstklassen är den grupp som förefaller ha ökat sina skulder mest mellan de två åren. En tänkbar förklaring kan vara att det är just dessa hushåll som tidigare begränsats i sin upplåning. Lägre ränta har gjort att bankerna kunnat bevilja dessa hushåll ytterligare lån, givet att kravet på ekonomisk marginal varit detsamma. Hushåll med högre inkomster har antagligen inte varit lika begränsade, utan har redan tidigare kunnat låna önskade belopp. Strax över 10 procent av lånen finns i grupp 3. Medianinkomsten var i denna grupp 188 000 kronor under 2001, eller knappt 16 000 kronor efter skatt i månaden. Räntekostnaderna efter skatt var samtidigt strax över 400 kronor i månaden. Andelen skuldsatta som saknar ekonomisk marginal var förhållandevis låg. Hushållen i denna inkomstklass hade också en viss buffert i form av finansiella och reala tillgångar.

Det är främst hushållen i klass 2 som kan ses som potentiellt sårbara. Medianhushållet hade en årsinkomst på 126 000 kronor 2001,

eller strax över 10 000 kronor i månaden efter skatt. De månatliga räntekostnaderna var knappt 200 kronor. Vid beräkningar av deras marginaler visar det sig att närmare 20 procent av hushållen i denna klass inte hade någon inkomst kvar att leva på efter att räntor och andra levnadsomkostnader betalats.

I diagram 3 visas hur andelen skuldsatta hushåll som saknar ekonomiska marginaler förändras i takt med att de får ökade utgifter. Detta för att få en uppfattning om deras sårbarhet.

En påfallande stor del av hushållen, framförallt i klass 2, hade små ekonomiska marginaler 2001 och var därmed känsliga för ökade kostnader. Om hushållens utgifter skulle stiga med 1000 kronor i månaden skulle så mycket som en tredjedel av hushållen i klass 2 hamna under den uppskattade marginalen. I diagram 4 visas hur hushållen i denna inkomstklass skulle påverkas vid försämrad budget, tusenlapp för tusenlapp. Noll på den horisontella skalan visar den punkt där de skuldsatta hushållen ligger precis på den beräknade marginalen. Andelen hushåll som saknar marginal växer förhållandevis snabbt i takt med att kostnaderna ökar eller inkomsterna minskar.

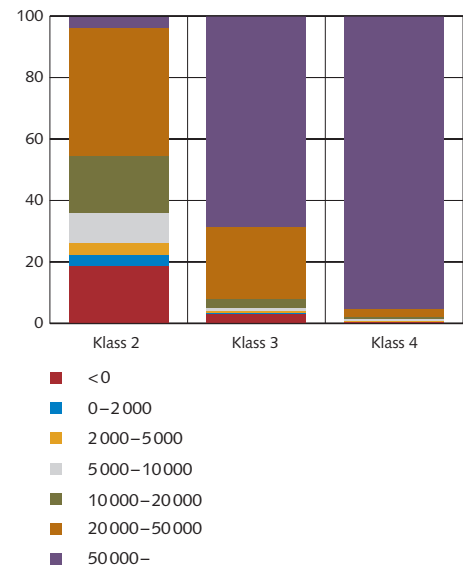
Hur påverkas betalningsförmågan av makroekonomiska förändringar?

Om betalningsförmågan skulle försämrans kraftigt i svaga hushåll med små marginaler, till följd av till exempel höjda räntor eller ökad arbetslöshet, kan det leda till att hushållen får betalningssvårigheter och att bankernas kreditrisker ökar. I detta avsnitt visas hur betalningsförmågan och risken för kreditförluster påverkas av en räntehöjning respektive en ökning av arbetslösheten med hjälp av partiella räkneexempel. Betalningsförmågan testas med antagandet att räntan höjs med 1 respektive 4 procentenheter eller att arbetslösheten blir 1 till 3 procentenheter högre.

De effekter som studeras är hur hushållens räntekvot påverkas, hur andelen sårbara hushåll – det vill säga de som saknar ekonomisk marginal – förändras samt hur bankernas exponering mot denna grupp påverkas. Hushållens känslighet visas av hur andelen sårbara hushåll förändras då hushållens ekonomi försämrans. Den del av hushållens samlade lån som kan kopplas till dessa sårbara hushåll kan ses som ett mått på ökad kreditrisk i utlåningen. I utgångsläget är räntekvoten strax över 5 procent. Knappt 10 procent av samtliga skuldsatta hushåll kan beskrivas som sårbara, det vill säga de saknar redan i utgångsläget ekonomisk marginal för ökade kostnader (se tabell 3).

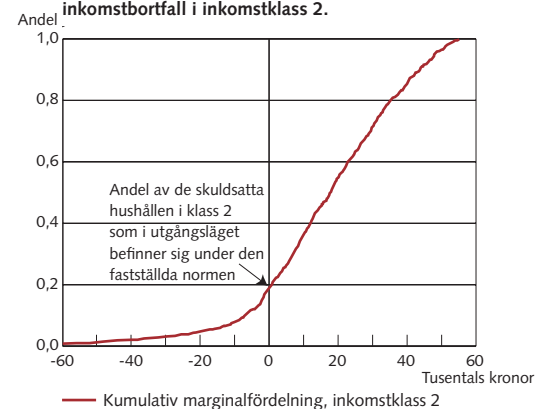
Det bör påpekas att denna typ av partiella beräkningar inte tar hänsyn till dynamiska effekter. Normalt sett stiger räntorna i samband med att konjunkturen stärks. I ett sådant läge stärks även hushållens inkomster, något som inte inkluderats i dessa beräkningar där inkomsterna hålls konstanta. Detta gör att effekten på hushållens betalningsförmåga överskattas när det gäller räntehöjningar. På omvänt sätt hänger stigande arbetslöshet normalt ihop med en konjunkturedgång, vilket för med sig sämre utveckling av inkomster och till-

Diagram 3. Andel av skuldsatta hushåll i olika inkomstklasser med ekonomiska marginaler av olika storlek. Procent

Källa: Riksbanken.

Diagram 4. Tolerans för stigande kostnader eller inkomstbortfall i inkomstklass 2.

Källa: Riksbanken.

gångsvärden som delvis kompenseras av att räntorna troligen faller.

EFFEKTER AV STIGANDE RÄNTOR

Hur känsliga hushållen är för förändringar i räntan beror på bindningstiderna för deras lån. Om hushållen har rörliga lån slår en ränteförändring igenom direkt, medan effekten inträffar först då lånen ska omförhandlas om lånen är bundna. I de beräkningar som följer studeras först effekterna på kort sikt, med andra ord givet den räntebindning som svenska hushållen har på sina lån idag. Därefter studeras de långsiktiga effekter som uppstår om den förändrade räntan påverkar hela skuldstocken. Samtliga lån antas i det läget ha omförhandlats till den nya högre räntan.

Tabell 3. Effekter av stigande räntor.

	2001	1 procentenhet		4 procentenheter	
		Omedelbart	Full verkan	Omedelbart	Full verkan
Räntekvot, medel (skuldsatta)	5,2	5,6	5,9	6,9	7,7
Räntekvot, median (skuldsatta)	3,7	4,0	4,2	4,9	5,5
Räntekvot, medel (samtliga)	3,3	3,5	3,7	4,3	4,8
(a) Andel med räntekvot > 10%	14,7	17,3	18,7	25,2	29,6
Andel av totala skulder (a)	37,4	41,4	43,6	54,0	60,3
(b) Andel med räntekvot > 20%	1,8	2,3	2,5	4,3	6,4
Andel av totala skulder (b)	6,7	8,4	9,0	15,2	20,2
(c) Andel utan marginal	9,7	9,8	9,9	10,1	10,4
Andel av totala skulder (c)	4,7	4,9	5,1	5,7	6,1

Om den allmänna räntenivån stiger med 1 procentenhet skulle detta medföra att hushållens genomsnittliga räntekvot stiger från 5,2 till 5,6 procent på kort sikt (se tabell 3). Andelen hushåll under marginalen är i stort oförändrad (9,7 respektive 9,8 procent) och därmed också långgivarnas exponeringar mot denna grupp (4,7 respektive 4,9 procent). Kreditrisken i hushållsutlåningen är därmed i stort oförändrad.

Om den allmänna räntenivån istället stiger med 4 procentenheter ökar den genomsnittliga räntekvoten med nära 2 procentenheter till strax under 7 procent på kort sikt. Men inte heller den mer extrema ränteuppgången påverkar andelen hushåll under marginalen i någon större utsträckning (9,7 respektive 10,1 procent). Bankernas exponering ökar något mer (4,7 respektive 5,7 procent), men det rör sig fortfarande om tämligen låga andelar. En förklaring är att hushåll med snäva marginaler har små lån och låga räntekostnader.

Hur blir då effekten på längre sikt, då samtliga lån omförhandlats till den nya, högre räntan? I fallet då den allmänna räntenivån stiger med 1 procentenhet ökar den genomsnittliga räntekvoten till 5,9 procent. Andelen hushåll utan marginal ökar fortfarande marginellt (9,7 respektive 9,9 procent) och så även bankernas exponering mot dessa hushåll (4,7 respektive 5,1 procent). I fallet med en ränteuppgång med 4 procentenheter blir den fulla effekten på räntekvoten att den stiger med 2,5 procentenheter (från 5,2 till 7,7 procentenheter, se diagram 5). Som tidigare är effekterna på andelen sårbara hushåll och

bankernas exponeringar mot dessa små (9,7 till 10,4 procent respektive 4,7 till 6,1 procent).

Slutsatsen av denna räkneövning är att hushållens betalningsförmåga inte skulle påverkas i någon betydande omfattning ens av relativt dramatiska räntestegringar.

EFFEKTER AV ÖKAD ARBETSLÖSHET

Vid arbetslöshet drabbas hushållet av ett inkomstbortfall motsvarande skillnaden mellan den tidigare lönen och ersättningen från arbetslöshetskassan.⁵³ Kan ökad arbetslöshet påverka riskerna i hushållsutlåningen på något oroande sätt? I de beräkningar som görs har alla förvärvsarbetande tilldelats lika stor sannolikhet att bli arbetslösa, vilket troligen innebär att effekten överskattas.⁵⁴

Om arbetslösheten stiger med 1 procentenhet förblir räntekvoten oförändrad (se tabell 4). Effekterna på andelen sårbara hushåll och bankernas exponeringar mot dessa blir mindre än i fallet med stigande räntor. En ökning av arbetslösheten med 2 respektive 3 procentenheter påverkar inte heller räntekvotens storlek. Andelen sårbara hushåll ökar som mest från 9,7 till 9,9 procent, medan bankernas exponering samtidigt stiger från 4,7 till 5,4 procentenheter.

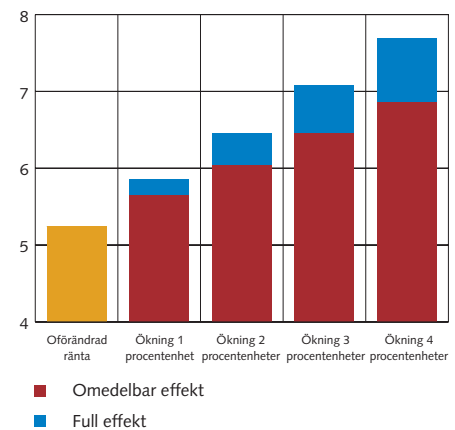
Tabell 4. Effekter av ökad arbetslöshet.

	2001	1 procentenhet	2 procentenhet	3 procentenhet
Räntekvot, medel (skuldsatta)	5,2	5,2	5,2	5,2
Räntekvot, median (skuldsatta)	3,7	3,8	3,8	3,8
Räntekvot, medel (samtliga)	3,3	3,3	3,3	3,3
(a) Andel med räntekvot > 10%	14,7	14,8	14,9	15,0
Andel av totala skulder (a)	37,4	37,5	37,7	37,9
(b) Andel med räntekvot > 20%	1,8	1,9	1,9	1,9
Andel av totala skulder (b)	6,7	6,8	7,0	7,1
(c) Andel utan marginal	9,7	9,7	9,8	9,9
Andel av totala skulder (c)	4,7	5,3	5,3	5,4

De skuldsatta hushållens betalningsförmåga är således inte särskilt känslig för en förändring i arbetslösheten. En förklaring ligger i sammansättningen av hushållens skulder och inkomster. Som redan konstaterats tillhör de hushåll som saknar eller har mycket små ekonomiska marginaler de lägsta inkomstklasserna. Skuldsättningen var också mycket begränsad i dessa inkomstklasser.

Diagram 6 visar exempelvis hur hushållen i klass 3, av vilka endast 3 procent saknar marginal i utgångsläget, fördelar sig med avseende på inkomster och utgifter. Inkomsterna kan minska med omkring 25000 kronor per år innan andelen hushåll utan marginal når 10 procent. Hushållen i klass 2 och 3 har således olika förutsättningar på

Diagram 5. Effekter av stigande räntor på genomsnittlig räntekvot i skuldsatta hushåll 2001. Procent

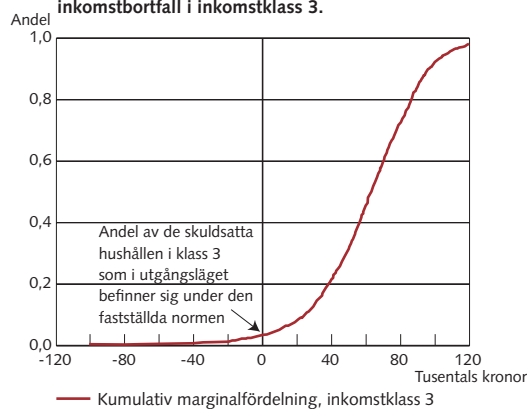

Källa: Riksbanken.

⁵³ Arbetslöshetsförsäkringen är konstruerad så att arbetslöshetsersättning ges med 80 procent av lönen upp till inkomster på ungefär 15 000 kronor per månad och inkomstbortfallet blir därmed procentuellt sett högre för hushåll med höga arbetsinkomster. Exempelvis förlorar personer med inkomster över 30 000 kronor i månaden mer än halva sin inkomst efter skatt om de blir arbetslösa medan personer med inkomster under brytpunkten förlorar mindre än en femtedel av sin inkomst efter skatt (vilket gäller under förutsättning att den arbetslöse inte uppbär en kompletterande inkomstförsäkring).

⁵⁴ Den metod som tillämpats är en Monte Carlo simulering som upprepats 1000 gånger. Därefter har de genomsnittliga effekterna beräknats.

Diagram 6. Tolerans för stigande kostnader eller inkomstbortfall i inkomstklass 3.

Källa: Riksbanken.

marginalen och skillnaderna är ännu större om dessa grupper jämförs med de högre inkomstklasserna. De senare har redan i utgångsläget betydande marginaler för ökade levnadsomkostnader. Därför spelar det mindre roll att deras inkomstbortfall blir relativt större än i de andra grupperna. Hushållen i de lägre inkomstklasserna förlorar en mindre andel av sin inkomst vid arbetslöshet.

En annan förklaring är att det är fler som har inkomst av arbete i höginkomsthushållen än i de lägre inkomstklasserna. I 90 procent av hushållen i klass 5 uppbär två personer arbetsinkomst, medan motsvarande andel endast är 3 procent i klass 2. Dessa faktorer bidrar till att andelen sårbara hushåll ökar i sådan begränsad omfattning i de beräkningar som gjorts. Att räntekvoten inte påverkas beror dels på att räntan hålls konstant i beräkningarna, dels på att minskningen i de disponibla inkomsterna till följd av den ökade arbetslösheten är för liten för att ge några effekter på kvoten.

Hushållens aktuella betalningsförmåga

Hur ser då de enskilda hushållens betalningsförmåga ut idag? Sedan 2001 har hushållen fortsatt att låna i hög takt. Värdet på reala tillgångar har stärkts, medan värdet på de finansiella tillgångarna åter börjat öka efter de stora kursfallen. Sammantaget bör denna utveckling snarast ha lett till att hushållen i de högre inkomstklasserna förbättrat sin finansiella ställning jämfört med övriga klasser. Skuldandelen föll dessutom i klass 1 mellan 2000 och 2001. Om denna utveckling fortsatt därefter innebär det att andelen sårbara hushåll har fortsatt att minska. Med hjälp av de förändringar som skett för hushållssektorn som helhet kan hushållens känslighet för ränteförändringar idag uppskattas (se tabell 5).⁵⁵

Tabell 5. Effekter av stigande räntor på hushållens räntekvoter samt på andelen sårbara hushåll och bankernas exponeringar mot dessa.

	2003/2004	1 procentenhet		4 procentenheter	
		Omedelbart	Full verkan	Omedelbart	Full verkan
Räntekvot, medel (skuldsatta)	4,9	5,1	5,6	6,0	7,7
Räntekvot, median (skuldsatta)	3,5	3,7	4,0	4,3	5,5
Räntekvot, medel (samtliga)	3,0	3,2	3,5	3,7	4,8
(a) Andel med räntekvot > 10%	12,3	14,2	16,7	19,7	29,6
Andel av totala skulder (a)	32,1	36,3	40,5	45,4	60,2
(b) Andel med räntekvot > 20%	1,4	1,7	2,2	2,8	6,3
Andel av totala skulder (b)	5,6	6,3	7,9	10,4	20,1
(c) Andel under marginal	7,1	7,2	7,4	7,5	8,1
Andel av totala skulder (c)	3,6	3,7	3,9	4,1	4,7

Dessa beräkningar visar att utgångsläget är gynnsammare än 2001. Räntekvoten är något lägre och så även andel sårbara hushåll och bankernas exponeringar mot dessa. Givet antagandet att sam-

⁵⁵ Alla hushåll antas ha samma inkomst- respektive skuldutveckling, oavsett inkomstklass. Hushållens skuldbörda och disponibla inkomster har antagits växa med cirka 20 respektive 10 procent under perioden från 2001. Andelen lån som p.g.a. bindningstider är opåverkade av det räntefall som ägt rum under perioden antas vara 7/10, medan resterande 3/10 antas ha anpassats fullt ut. Hushållens räntekostnader har beräknats minska med cirka 1 procent sedan 2001, med hänsyn tagen till ovanstående antaganden.

mansättningen av hushållens inkomster och skulder i stora drag är oförändrad sedan 2001 har således hushållens betalningsförmåga förbättrats, trots att skuldstocken ökat med nästan 20 procent under samma period. Ett motsvarande exempel med stigande arbetslöshet visar också att hushållen förefaller vara något bättre rustade att möta inkomstbortfall idag jämfört med 2001. Hushållens känslighet för stigande räntekostnader och stigande arbetslöshet borde därmed inte ha ökat.

Avslutande diskussion

Analysen av enskilda, skuldsatta hushåll visar att de slutsatser som dragits för hushållssektorn som helhet förblir desamma; den höga skuldsättningsgraden utgör inte någon stor risk för bankerna och därmed inte för den finansiella stabiliteten.

Merparten av lånen finns i de högsta inkomstklasserna hos de hushåll som också äger de reala och finansiella tillgångarna. Dessa hushåll har marginaler kvar när ränteutgifter och levnadsomkostnader betalats. Risker för att kostnadsökningar i form av högre räntor skulle leda till att många får svårigheter att betala räntor och amorteringar är därför liten. Inkomstbortfall till följd av arbetslöshet skulle visserligen drastiskt reducera inkomsterna i denna grupp, men inte tillräckligt för att orsaka betalningssvårigheter. Eftersom dessa hushåll också har finansiella tillgångar samt stora värden i fastigheter, bedöms risken för förluster i denna låntagargrupp som liten.

De mest sårbara hushållen – de som har obefintliga marginaler för oförutsedda utgifter varje månad – saknar till stor del lån. Sammantaget ger beräkningarna samma resultat som de återkommande bedömningarna på makronivå visat - att hushållen inte kan orsaka bankerna sådana förluster att den finansiella stabiliteten är hotad. Den höga skuldsättningen kan emellertid skapa problem för enskilda hushåll och även få effekter för konsumtion och sparande är därmed för den makroekonomiska utvecklingen. De stora marginaler som hushållen trots allt förefaller ha bör dock begränsa eventuella effekter i dessa avseenden. Det är emellertid frågor som inte behandlats i denna artikel.

